

Glem ikke!

Osterbro med kirken i baggrunden. Bemærk at vejen over den forholdsvis nyetablerede sluse er grusvej. Postkort ca. 1900 – 1910.

Indhold:	Side		Side
Redaktion & forening	2	Lertøj og dagligliv på Rødeled	12
Kommende arrange- menter	2	Byens gadebelysning til debat – 1859	13
Et købmandshus - en cykel- forretning – næsten glemt. . .	3	Historisk Samfunds program for 2002	14
Et godt besøg på en dyngvåd dag	9	Hvilken gård?	16
Fiskerbyen i	10		

Præstø Lokalhistoriske Arkiv

Styrelsen:

Formand: Søren Kæregaard
Arkivleder: Elsie Björklund
Næstform.: Frits Fabricius
Kasserer: Ole Fog
Medl.: Bent U. Mortensen
Gurli Z. Nielsen
Kom. valgt: Knud Skovbæk

Arkivets åbningstider:

Mandag kl. 17-19 &
1. lørdag i måneden
kl. 10.00 – 12.00
på Præsto bibliotek
Lindevej 45
tlf. 55 99 18 88

Lokalhistorisk Forening for Præstø Kommune

Bestyrelsen:

Formand: Bent U. Mortensen
Næstformand: Ole E. Hansen
Kasserer: Kim C. Pedersen
Sekretær: Steffen Lyng
Sørensen

Bestyrelsen i øvrigt:

Lilli Henningsen

Foreningens repræsentant i arkivets
styrelse:

Ole E. Hansen

Suppleanter:

Bodil Møller

Jens Bjerre Tybjerg

Udgivere:

Præstø Lokalhistoriske Arkiv &
Lokalhistorisk Forening for Præsto
Kommune

Redaktion:

Ansvarshav.: Bent U. Mortensen
Øvrige: Elsie Björklund, Ole E.
Hansen, Carsten Højholt Hansen,
Søren Kæregård & Jens Bjerre Ty-
bjerg.

Har du stof til bladet eller kom-
mentarer til artiklerne, hører vi ger-
ne fra dig. Ring til Bent U. Mor-
tensen 55 99 17 55

– eller kig ind på arkivet!

Kommende arrangementer:

To. 7.2.2002 kl. 19.30:

Generalforsamling på Præsto Biblio-
tek.

To. 21.2.2002 kl. 19.30:

Glimt af de sidste 100 år af Præstos
historie. Detailemne og sted er endnu
ikke fastlagt endeligt.

To. 21.3.2002 kl. 19.30:

Foredrag ved konsulent Heidi Pfeffer
over emnet Helligkilder.

To. 6.6.2002 kl. 19.00:

Forsommertur.

Et købmandshus og en cykelforretning der helt forsvandt.

Tandteknik, detailhandel og købmandsgård, Adelgade 19,21 & 23.

Onsdag den 26. september indbød vi til aften med Grethe de Darko og Peter Frandsen. De skulle fortælle om oplevelser tilbage fra barneårene i kvarteret omkring Schultz' Købmandsgård og cykelforretningen "Centrum".

Det blev en rigtig god aften med stor tilslutning. 43 personer var dukket op for at lytte med og for at få et kig i de billeder, der midlertidigt var taget ud af de gamle album. Billederne var skannet ind og kopieret over på transparen-

ter, så de kunne vises for et større publikum.

Lokalet er ikke velegnet, når så mange mennesker er mødt frem. Det bliver meget hurtigt varmt, og der virker indelukket og ikke særlig rart.

Oplæggene fra de to foredragsholdere var til gengæld vellykkede og levendegjorde kvarteret for os de fremmødte.

Kai Christiansen indledte med at vise en serie af Erhard Christi-

ansens dejlige diapositiver fra perioden 1950 –1960.

Byen har forandret sig stærkt i den forløbne tid. Gamle bygninger – nogle med bindingsværk mange særdeles velholdte dominerede kvarteret omkring Schultz' Købmandsgård.

brand og nedrivning af magasiner og skure. Da er der med ét kun et fåtal, der kan huske livet i og omkring købmandsgården og ja selve bygningerne.

For os blev det hele levende igen. Måske var det sådan her:

Vognparken i Schultz' Købmandsgård.

Vi kiggede ind i dyrlæge Testrups smukke og velholdte baggård og fik et kig i fugleperspektiv af den ende af Adelgade, der ligger helt op til Vesterbro.

Dejlige billeder fra selve Købmandsgården fik en til at tænke dybt over, hvor hurtigt egentlig sådan en by forandrer sig.

I næsten 25 år lå tomten hen efter

"Når man kom hjem fra en landtur for købmand Schultz i den gamle stive lastbil og skulle svinge ind i porten lige ved siden af Frandsens cykelforretning skulle man allerførst passe meget på købmandens lille frække og vakse Grethe – hun stod ofte og "gemte" sig mellem de to nedløbsrør lige til venstre for porten. Nedløbsøret der ledte vand ned fra cykelsmedens ejendom var

lidt kraftigere end det andet og man kunne aldrig vide om spilopmageren pludselig stak i løb ind i porten. Selvom hun i sekundet lige før havde stået næsten fastklemmt mellem de to rør.

Købmanden blev tosset, hvis hun gik ud på gaden for at lege eller stå og hænge. Dette var trods alt det nærmeste hun turde komme gaden. Man kunne tydelig se, hun nød at stå og følge med i alt det, der skete på gaden.

Knud, der sad ved rattet holdt godt over i højre side af vejen og svingede så så kraftigt han kunne den tunge vogn over til venstre med retning direkte mod udstillingsvinduet, hvor kaffemaskinen med sine roterende svinghjul var i fuld gang med at male en gang kaffe.

Fire tommer foran huset med hjulene oppe på fortovet standsede vognen med et suk og et støn.

Bag vognen kom nu slagter Holm kørende. Han tøffede bag om. Knud lo stille for sig selv, hans medchauffør Peter havde om formiddagen fortalt historien om Holms tilbud om at betale overpris på politikontoret forleden,

da han skulle betale sin bøde for at have ladet vandet i en port i en sen natstetime, da han var på vej hjem efter at have forladt kroen.

Det var "Natstoffer", der havde antruffet ham forleden nat og foreholdt ham et bødeforlæg.

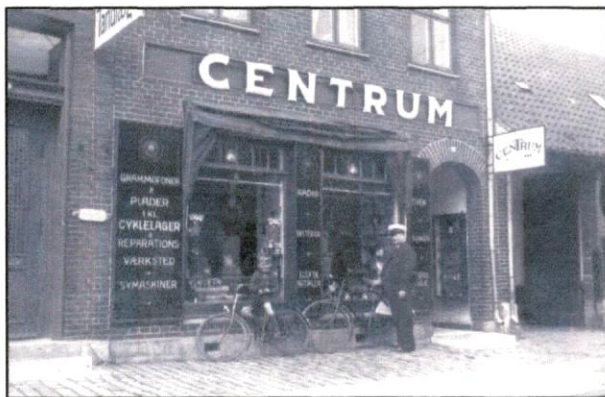
Efter at man på politikontoret havde undslået sig flere gange for at modtage hans "tilskud" på to kroner – bøden var på otte kroner og Holm lagde en hel tier på disken – erklærede Holm uder at fortrække en mine: "Skal jeg være helt oprigtig – og det skal man jo på dette sted. Tokronen erlægger jeg fordi, jeg faktisk også "slap en vind" dér forleden aften i porten!"

Så snart Holm var væk satte Knud bilen i bakgear og vred rattet rundt, idet han lod vognen bakke over mod Støberiuksalget.

Lastbilen var med læs på utrolig tung at hive rundt. Det hjalp lidt, da køretøjet kom i fart. Ind mod væggen på den modsatte side stod nu en forskræmt sjæl og trykkede sig op mod væggen, som om han – Knud - overhovedet ville komme op på fortovet her.

Nu kunne han med en kraftig drejning af rattet styre den store kasse lige ind gennem købmandsgårdens snævre portåbning. Vognen rumlede og skramlede over

holdt han dog sit job. Købmanden var omend temperamentsfuld dog en yderst fornuftig mand. Hvorfor skulle hun også spæne rundt og lege så vildt og tanke-

lost – og så en gammel krocketkugle – og i porten.

Næppe var lastbilen inde i porten, for Knud skulle tænke på at undvige det lille magasin vel knap fire meter inden for porten. Han kiggede

portens brosten og fyldte godt op i portrummet. Han tænkte endnu med rædsel og ærgrelse på den gang for 1½ år siden, da han havde kørt købmandens pointer, Freja, ned netop på dette sted.

ned langs ladet og så de store hjul strejfe stenen lige inden for i porten. Holdt man tæt ind til den, gik hjulet på den modsatte side fri.

Det var den fordømte hund – sjovt nok kaldte købmanden alle sine hunde for "Freja" –, som aldrig lystrede nogen ud over købmanden selv.

Når først man var kommet gennem porten og bilens koler var helt inde i gården, kunne Knud begynde at svinge til højre for at komme fri af det lille magasin – først forsigtigt – men så ret hurtigt – helt om til højre. Koblingen filede, bilen rystede og næsten stønnede mens den langsomt kørte fri af det alt for nære pakhús.

I vild jagt efter en krocket kugle, tumlede den lige ind under bilen og kom i klemme under hjulet.

Hvilken græmmelse og tøsen blev jo helt hysterisk. Heldigvis be-

Så var det med at rette op og holde skråt over mod køkkenvinduet

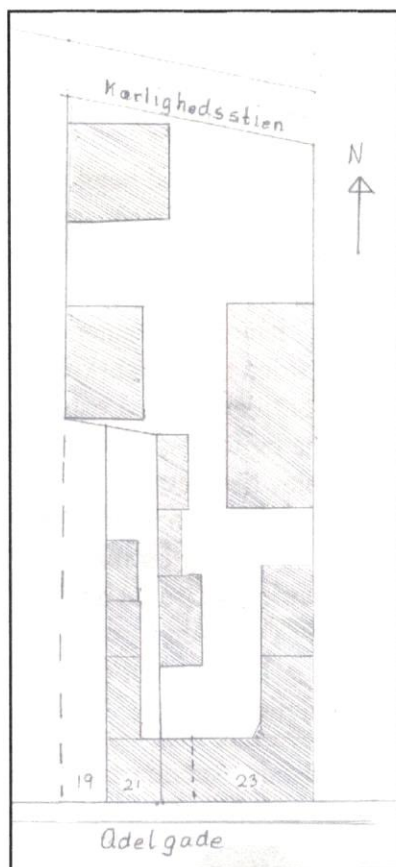
i baghuset – og så igen trække godt til i rattet for at kunne glide ned langs med det store magasin med dueslaget.

Han havde godt læs på kareten og listede, hvis ellers man netop kan bruge det udtryk om den stive kasse, han her forsøgte at bakse stille ned langs indergårdens bygninger. Madam Schultz stod med bister mine og kontrollerede næsten nervøst, om han kunne klare den kringlede indkørsel. Han kunne se på hende, at hun åndede lette op, da han var kommet helt ind i gården.

Hun sendte ham et smil og sagde: Jeg har sat frem til kaffe og der er boller til kaffen i dag. Sørg lige for at aflevere eventuelle sedler inde i forretningen før du kommer ind.

Et strejf af kaffeduft forvildede sig gennem det åbne køkkenvindue ind til ham i forerhuset, hvor vinduerne var rullet helt ned. Han svedte tran. Den stive tunge bil krævede at man brugte sine kræfter.

Peter og de andre går og roder ned i det store Magasin. Sig til dem at de også kan komme ind. Hørte han, inden fru'en igen gik ind i huset.

Grundplansskitse baseret på skøn over Cykelforretningen Centrum og Schultz' Købmandsgård hhv. Adelgade 21 & 23.

Bilen gav sig og hostede som en syg gammel hest, som om tændingen ikke var slået rigtigt fra, da han slukkede for motoren. Han smækkede døren og kravlede ned på gårdspladsen.

..... ”

Måske var det ikke helt sådan det gik til! Dog kunne oven-

nævnte lille fiktion vel godt være en episode i en føljeton om det glemte liv på Vesterbro.

Hele forestillingen med begge foredrag og bemærkninger fra publikum er blevet optaget på video – godt nok med dårlig lyd og ”temmelig” håndholdt kamera. Båndet er siden blevet renskrevet og afleveret til arkivet, så enhver kan komme og forvise sig om, hvad der blev handlet med i de to forretninger, hvordan livet kunne forme sig og endelig og ikke mindst, hvorledes Grethe de Darco og Peter Frandsen fortalte deres historier. Ikke mindst dette sidste er vigtigt.

Mange episoder kunne være oplæg for en god fortæller:

1) Da Lise Nørgård's bror kontrollerede benzinstanden i tøndens med et stearinlys i hånden – og ja, der udbrød brand i købmandsgården.

2) Hvordan man leger Tarzan og gynger i tove på kornmagasinets loft eller stjæler pærer i Carø's have ved hjælp af en rive.

3) Hvordan livet i denne lille enklave forløb i en stille og fredelig strøm. F. eks. lagde skomager Petersen regelmæssigt en buket af sine smukke blå staudeblomster i vinduet til fru Schultz.

4) Hvad var ”kommandobroen” i nr. 21? – og hvem fandt på udtrykket?

Udsigt en markedsdag fra et kvistvindue mod nord - i baggrunden Tolderlunds villa, der i vore dage huser Fogs administration.

5) Hvem var den lille dreng, der på sin trehjulede cykel holdt nede ved viadukten til Merntoget og vinkede til Ejnar Hansen, da han som togets fører satte kursen mod Mern en gang i halvtredsernes begyndelse?

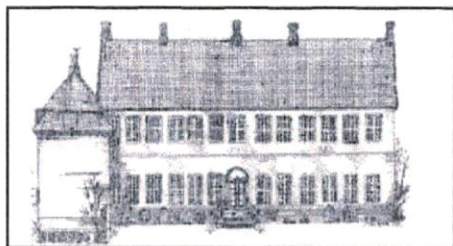
Etc , etc

bm

Billederne er indskannet efter udlånte billeder fra private album udlånt af Peter Frandsen og Grethe de Darko.

Billedet på side 3 er indskannet efter et postkort fra Andreas Jensen , som tilhører Grethe de Darko.

Et godt besøg på en dyngvåd dag.

Selsø

Det blev ikke til frokost under parkens træer, som det oprindeligt var planlagt. Regnen stod ned i stride strømme og forhindrede dette foretagende.

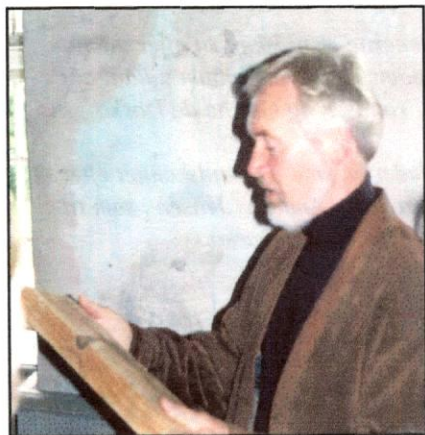
I øvrigt havde museumsleder Ole Sahl så meget på hjerte, at om så solen havde skinnet fra en skyfri himmel, var vi nok ikke kommet ud under de flotte træer. Der var afsat én og en halv time til besøget på Selsø Slot, og det rakte slet ikke.

Historien om slottets omtumlede

tilværelse blev serveret på en levende og interessant måde. Så sent som i 1950'erne blev taget repareret, så det fortsatte forfald kunne bremses.

Efter lange perioder, hvor slottet havde ligget hen, som offer for grov misligholdelse, var dette nødvendigt, såfremt bygningerne overhovedet skulle reddes. Dels var bygningen blevet brugt som kornmagasin – et enkelt rum var en periode anvendt til fasanopdræt, hvor et andet tjente som hundegård; også som ly for husvilde tjente slottet i forfaldsperioden.

Grete Gunnar Nielsen og Bernhard Linder satte deres utrættelige flid og interesse ind på at bringe slottet på fode igen.

Museumleder Ole Sahl fremviser velbevaret stykke af gulvplanke.

I dag fremtræder slottet smukt restaureret og er bragt tilbage i en skikkelse som barokslot.

I lokalet, hvor rundvisningen tog sin begyndelse var bevaret detaljer, der levende beskrev, hvorledes restaureringen var blevet grebet an.

Slottet fungerer nu som museum under Den Plessenske Selsø Fond.

Efter et hurtigt måltid i bussen måtte vi skynde os til Roskilde, hvor vi havde truffet aftale med Roskilde Museum om et besøg i Brdr. Lützhøfts Købmandsgård, Roskilde Museums Købmandsgård.

Regnen fortsatte, men inden døre oplevede vi igen et interessant og vellykket besøg.

Turen var også denne gang arrangeret i samarbejde med bevarelsesforeningen og blev en om end våd så dog vellykket tur. 42 havde tilmeldt sig turen, så vi havde ingen problemer med at fylde en bus. bm

Fiskerbyen i Hestehaven

Dette møde var nok foreningens største prøve gennem tiden – en prøve vi slet ikke bestod. Dette vil vi hermed beklage.

Ingen i bestyrelsen havde drømt om, at vi kunne få så stor en tilslutning - lidt over 120 deltagere var mødt frem. Noget slukørede må vi bagefter erkende, at væ-

sentlige ting gik helt galt.

Billedskærmen kunne ikke udnyttes p.g.a. den lave lofthøjde. Vi manglede voldsomt et lydanlæg, hvilket var en absolut nødvendighed, hvis deltagerne skulle have mulighed for at følge med i, hvad der blev sagt.

Det var synd for de fremmødte og ikke mindst for de personer, der havde stillet sig til rådighed for at fortælle om og til de udvalgte billeder.

Vi har i bestyrelsen lært af situationen og overvejer at lægge næste arrangement i serien i Abildhøj-skolen nye kantine. Det er et mere højloftet rum, hvilket så også vil give mere luft i salen og bedre muligheder for at vise billederne i en størrelse, så alle kan følge med.

Fremmødet var jo flot, og vi er i bestyrelsen glade for, at vi på den måde har valgt rigtigt emnemæssigt. Formen bør og skal afpudses. En nøjere bearbejdning af de mange oplysninger, der fremkom i aftenens løb er tidsrøvende og en nærmere information om og et

tagerne var blevet inspireret og enkelte havde medbragt eksempler på billeder, der var yderst velegnede til formålet; at lægge nye brikker til historien om Fiskerbyen i Hestehaven.

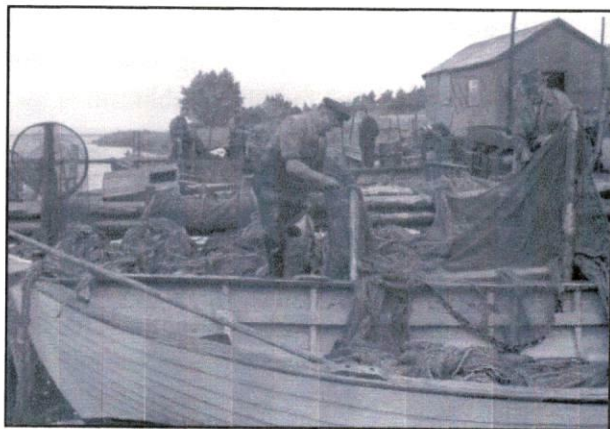
Der er basis for – og bestyrelsen er opmærksom på det – at arrangerer en ny aften om netop denne særlige del af vores by.

Tak for det store fremmøde – og tak til de mennesker, der så beredvilligt har stillet materiale til rådighed! Her vil vi slutte med at vise et af de spændende og historiemættede billeder, der blev fremlagt ved begivenheden. Billedet, hvor brødrene Leithoff efterser deres garn ved Jakobshavn, er taget af Henry Egelind.

bm

resumé af aftenen vil fremkomme senere.

Det er også helt givet, at vi kan finde langt flere billeder, der kan beskrive hverdagen i det gamle fiskersamfund. Flere af del-

Lertøj og dagligliv på Rødeled.

Årets sidste arrangement var besøget på Rødeled den 8.11., hvor museumsinspektør Marie Bach fortalte historien bag og viste rundt på Rødeled samt og ikke mindst fortalte om museets fremtidsdrømme.

Godt 20 deltagere var mødt frem denne kolde og mørke novemberaften. De tidligt mødte måtte vente lidt ude inden dørrerne blev lukket op – man mærkede i den rå blæst til fulde vinterkuldens bid.

Dobbelt dejligt var det så, at blive bænket inden døre ved småborde i det lune og hyggelige rum, der er blevet indrettet i pottemagerfamiliens stuer perfekte til sådanne begivenheder.

Med hjemmebagt kage på fade og nylavet kaffe på bordene tog vi så fat på aftenens emne.

Marie Bach fortalte levende om det store arbejde det er, at nå igennem hele det enorme materiale, der er grundlaget for museet på Rødeled.

Nye ting dukker op efterhånden som kasser tømmes og sorteres. Også et righoldigt arkiv med dokumenter venter på et grundigt gennemsyn.

I den flotte udstilling i det gamle udsalgsrum umiddelbart inden man går ind i værkstedet, kan man finde eksempler på alle tre pottemageres vigtigste produkter og se og forstå udviklingen fra produktion af brugsting til Hans Jørgens store og varierede produktion mere i retning af brugskunst.

Marie Bach gennemgik også planerne for museets videre udbygning med udnyttelse af garage- og materialbygningen syd for hovedhuset. Her skal indrettes forsøgsværksted og gæstetoiletter og lignende faciliteter til glæde for publikum.

Besøget sluttede med en rundvisning i værkstedet og de tilstødende rum, som stort set ligger urørte hen og byder gæsterne velkommen med samme charme, som da Hans Jørgen endnu afviklede sine mange kurser på stedet. bm

Byens Gadebelysning til debat – og om at blive citeret korrekt.

Den 3. januar 1859 afholdtes rådstueforsamling i Præstø. Avisen refererede den 4. januar mødet, som sluttede med et indlæg fra justitsråd Manthey, der spurgte: ” - om der skulde tages nogen Notits af en Annonce, der havde været indført i Præstø Avis med Overskrift: Tran, Tran, Tran!

Communalbestyrelsen havde tidligere taget dette Spørgsmaal under Overveielse, men var bestandig kommet til det Resultat, at det var unødvendigt at bebyrde Borgerne med en Skat af 56 Rd. aarlig; thi havde man fra de tidligste Tider kunnet hjælpe sig uden Tran, så kunde vel ogsaa den nuværende Generation.

Desuden vilde det jo være ufornuftigt nu at begynde med Tran, naar man maaskee i den nærmeste Fremtid kunne vente en bedre og billigere Belysning, nemlig det – **electriske Lys**.

Dette sidste Argument gjorde den behørig Virkning, og med

det electriske Lys for Øie vedtog man eenstemmigt at stille Sagen i Bero og foreløbig vandre i Mørke. Hermed sluttede Mødet.”

Om torsdagen, den 6. januar, bragte avisen imidlertid en ”Berigtigelse”:

”Ifølge Opfordring fra Hr. Justitsraad Manthey berigtiges Inseratet i dette Blads Nr. 1 for d. M., angaaende Raadstueforsamlingen, saaledes:

Som Grunde mod en Belysning med Tranlamper anførte Justitsraaden, at en saadan for Tiden hverken kunde ansees paatrængende nødvendig, eller betimelig, eller i oeconomisk Henseende tilrådelig.

I første Henseende fremhævede han, at Færdselen paa Gaden om Aftenen i en saa lille By er saa ringe, at den vel endnu i nogle faa Aar og indtil Byen er gaaet noget frem i Størrelse og kan bekoste en anden, bedre Belysning, kan

finde Sted uden Gadebelysning.

Ubetimeligheden motiverede han ved at henvise til de Fremskridt, der næsten dagligt gjøres i Belysningsfaget (hvorved han eksempelvis omtalte det electricke Lys), hvilke Fremskridt give Haab om, at der om føie Tid vil kunne have et billigere Belysningsmiddel end Kulgassen.

Endeligt oplyste han i oeconomisk Henseende, at Belysningen

med Tranlamper vilde forhøie Byens Budget med en aarlig Udgift af 250 à 300 Rd., hvilken Sum ingenlunde stod i Forhold til de faa Personer, som om Aftenen passere Gaderne.

Der er saaledes af Taleren **ikke** yttret Noget om, at Byens Beboere burde vente ”en heel Generation” paa – ”det electricke Lys”.
eb

Historisk Samfunds program for 2002

Historisk Samfund for Præstø Amt har igen i år udsendt et fint og detaljeret program for den kommende sæson.

Sidste år medtog vi i bladet en udførlig omtale af årsprogrammet for indeværende år. Denne omtale gav imidlertid ikke bonus for Historisk Samfund i form af yderligere medlemmer eller deltagere i turarrangementer.

I år er der ikke plads til en større artikel i anledning af det nye årsprogram. Vi ønsker alligevel at yde støtte ved i denne notits at omtale, at programmet er udkommet, og at anføre et par adresser,

man kan kontakte såfremt man ønsker yderligere oplysninger eller evt. tilsendt en folder med programmet.

Formanden Allis Bro træffes på Fyrrevænget 5 i Appernæs, 4700 Næstved, evt. på telefon 55 72 00 13.

Kasserer for Historisk Samfund er Henning Nielsen, Brøderupvej 24, 4733 Tappernøje, tlf. 55 96 53 65.

I øvrigt kan programmet fås ved henvendelse i lokalarkivet på biblioteket. Det kan oplyses, at Historisk Samfunds store forårstur fra 9. til 12. maj 2002 går til Sles-

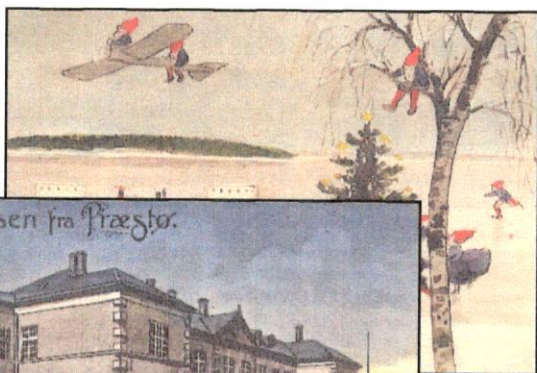
vig Holsten og at der afholdes årsmøde med generalforsamling lørdag den 16. marts 2002 i Medborgerhuset, Skovvejen 2, Vordingborg med start kl. 14

med foredrag om Masnedøfortet. Der er flere interessante arrangementer – se selv i Historisk Samfunds udsendte folder.

bm

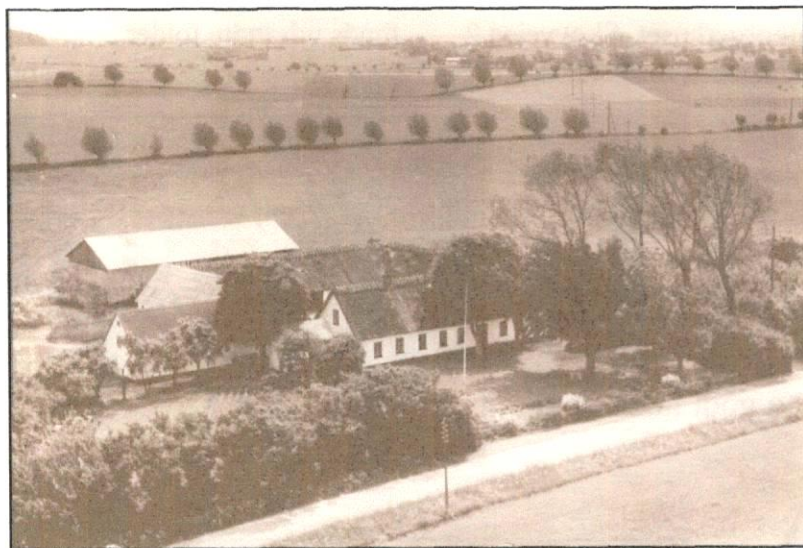
Årets julekort.

Tag godt imod dem!

**God jul
og godt
nytår!**

Hvilken gård?

Et billede – måske fra tidligt i 50'erne – fra denne egn, mener vi med stor sikkerhed at vide - men hvor?

Kan du hjælpe os! - også gerne med detaljer om stedet.

Hvad så med nedenstående familiebil-
de? Kender du dem?

Begge billeder indskannet efter origina-
ler udlånt af Ole Hansen.

bm

